

РОЗДІЛ XII. ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 37.016:372.881: 371.3:398

Василь Стозуб

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0004-7050-5589

DOI 10.24139/2312-5993/2023.08-09/381-387

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗВО

У статті досліджується важливість використання інтерактивних технологій для формування культурологічної компетентності у курсантів військових закладів вищої освіти. Зокрема, акцентується увага на актуальності цього процесу в умовах глобалізації та інтеграції України до міжнародних структур, зокрема в НАТО, що передбачає активну взаємодію військовослужбовців з представниками різних культур та націй. У роботі розглядаються різноманітні інтерактивні методи, зокрема симуляції, рольові ігри, онлайн-платформи, які сприяють не лише засвоєнню знань про культурні традиції та цінності інших народів, але й розвитку навичок міжкультурної комунікації. Підкреслюється, що інтерактивні технології допомагають створити реалістичні ситуації для практичного засвоєння культурологічних знань, що є важливим аспектом у підготовці майбутніх офіцерів, здатних ефективно працювати в умовах міжнародної співпраці та багатокультурних середовищах. Визначено основні переваги застосування інтерактивних технологій, зокрема підвищення мотивації курсантів, розвиток критичного мислення та креативності, а також формування здатності до швидкої адаптації в різних культурних контекстах. Стаття розглядає передумови розвитку культурологічної компетентності у курсантів військових ЗВО в умовах міжнародної інтеграції та реформування Збройних сил України. Зокрема, увагу акцентовано на важливості активного навчання, критичного мислення та підвищення рівня міжкультурної комунікації для ефективної професійної діяльності. Окремо розглядаються аспекти адаптації курсантів до змінюваного середовища та підготовки до міжнародного співробітництва. Мотивація та залучення курсантів до навчального процесу є ключовими чинниками розвитку їх професійної готовності до багатонаціональних операцій. Зазначено, що системний підхід до навчання курсантів в умовах культурної різноманітності сприятиме підвищенню ефективності їх професійної підготовки та успішній реалізації на міжнародній арені.

Ключові слова: курсанти військових ЗВО, інтерактивні технології, культурологічна компетентність, теоретичні основи підготовки, підготовка фахівців.

Постановка проблеми. Актуальність розвитку культурологічної компетентності зростає в умовах становлення ринкових відносин і цифрового суспільства, де потрібні критичний аналіз професійних завдань, рефлексивна оцінка подій, дослідницькі навички та здатність адаптуватися до змін. Готовність випускників військових ЗВО до

виконання обов'язків у військах в умовах воєнного стану та реформування Збройних сил передбачає наявність загальнонаукових, професійних, соціально-психологічних і військових компетентностей, серед яких важлива культурологічна. Перехід до реформування ЗСУ та впровадження стандартів НАТО вимагають змін в освітньому процесі військових закладів. У рамках реформування акцентується увага на гуманізації військового середовища та розвитку культурологічної компетентності офіцерів, що підтримується державними нормативними документами, зокрема Стратегією національної безпеки України та іншими законодавчими актами.

Аналіз актуальних досліджень. Аналітична робота показала, що існує низка досліджень з науково-дослідницької діяльності, зокрема праці І. Беца, В. Бордовського, О. Даниско та інших. Підготовку фахівців у військовій педагогіці вивчали Л. Кандибович, А. Ліготський, О. Зеленська та Я. Зорій, а також зарубіжні вчені (М. Ваер, А. Helmke та ін.). Особливості військової педагогіки та психології досліджували Д. Іщенко, М. Нещадим, а підготовку офіцерів – О. Борознюк, Л. Олійник та ін. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів представлені у працях В. Васищева, А. Бухуна, Є. Денисенка та інших. Однак системні дослідження розвитку науково-дослідницької компетентності офіцерів відсутні, і це питання не висвітлено в теорії та практиці вітчизняної освіти (Візнюк, 2019; Зеленська, 2013; Зорій, 2005; 2018).

Метою статті є аналіз використання інтерактивних технологій для формування культурологічної компетентності в курсантів військових ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Використання інтерактивних технологій для формування культурологічної компетентності в курсантів військових ЗВО є надзвичайно важливим у сучасних умовах глобалізації, міжнародної взаємодії та реформування Збройних сил України. У зв'язку з участю українських військових у миротворчих місіях, міжнародних операціях та інтеграцією у структури НАТО, формування у майбутніх офіцерів здатності розуміти і взаємодіяти з представниками різних культур стає необхідною складовою їх професійної підготовки. Інтерактивні технології навчання, зокрема мультимедійні засоби, рольові ігри, симуляції та онлайн-платформи, дозволяють ефективно передавати культурологічні знання, підвищувати рівень міжкультурної комунікації та сприяти розвитку

толерантності й гнучкості в поведінці курсантів. Такий підхід сприяє формуванню не лише теоретичних знань, а й практичних навичок взаємодії в різних соціокультурних контекстах, що є необхідним для успішної військової служби у міжнародному середовищі (Візнюк, 2019; Зорій, 2005).

Інтерактивні технології у військових ЗВО – це методи та інструменти навчання, які використовують активну взаємодію між викладачем і курсантами, сприяючи розвитку критичного мислення, практичних навичок і адаптивності до змінюваних умов. Вони включають використання сучасних мультимедійних засобів, симуляцій, рольових ігор, онлайн-платформ та інших інтерактивних засобів, що дозволяють курсанту активно залучатися до навчального процесу, підвищувати мотивацію та ефективність засвоєння знань. Інтерактивні технології допомагають сформувати у майбутніх офіцерів навички командної роботи, оперативного прийняття рішень і застосування теоретичних знань у практичних ситуаціях (Зорій, 2005).

Культурологічна компетентність курсантів військових ЗВО – це сукупність знань, умінь та навичок, які дозволяють військовослужбовцям ефективно взаємодіяти з представниками різних культур, розуміти та враховувати культурні особливості у професійній діяльності, а також використовувати ці знання для розвитку міжкультурної комунікації, взаєморозуміння та гармонійної взаємодії в умовах міжнародного співробітництва, миротворчих операцій і глобальних викликів, що включає здатність до критичного осмислення культурних аспектів, адаптації до різних соціокультурних середовищ і застосування культурологічних знань у військовій справі (Зеленська, 2013).

В сучасних умовах глобалізації та інтеграції України в міжнародні структури, зокрема в НАТО, українські військовослужбовці активно взаємодіють із представниками різних культур та націй, що підвищує важливість формування в курсантів військових ЗВО культурологічної компетентності, що включає знання і розуміння різних культурних традицій, цінностей, норм та практик. Інтерактивні технології, зокрема симуляції, рольові ігри, онлайн-платформи, дозволяють створити реалістичні ситуації для практичного засвоєння цих знань і застосування їх у реальних умовах (табл. 1).

Таблиця 1

**Передумови розвитку культурологічної компетентності в курсантів
військових ЗВО**

Передумови	Характеристика
1	2
Зміни в міжнародному контексті та реформування Збройних сил України	В контексті глобалізації та інтеграції України в НАТО важливість культурологічної компетентності курсантів ЗВО зростає. Інтерактивні технології, зокрема симуляції та рольові ігри, дозволяють ефективно засвоювати ці знання в реальних умовах.
Активне навчання та розвиток критичного мислення	Інтерактивні технології сприяють активному залученню курсантів до навчального процесу, що є важливим для формування культурологічної компетентності. Замість пасивного отримання знань, курсанти мають можливість брати участь у різних навчальних активностях, аналізувати ситуації, обговорювати культурні аспекти та приймати рішення в умовах, наближених до реальних, що дозволяє розвивати не тільки знання, а й критичне мислення, здатність до рефлексії та адаптації до різних культурних контекстів.
Підвищення рівня міжкультурної комунікації:	Військова служба в умовах міжнародних місій або миротворчих операцій вимагає високого рівня міжкультурної комунікації. Інтерактивні методи навчання, зокрема використання мовних тренажерів, відео-сесій з іноземними партнерами, дозволяють курсантам тренувати навички спілкування з представниками інших культур у безпечному та контрольованому середовищі, що допомагає не лише зрозуміти культурні відмінності, а й здобути практичні навички ефективного спілкування в різних соціокультурних контекстах.
Адаптація до змінюваних умов та динамічне середовище	Сучасні інтерактивні технології забезпечують швидке реагування на зміни в навчальному середовищі. Використання цифрових технологій, симуляцій та інших інструментів дозволяє швидко адаптувати курсантів до змінюваних умов, таких як нові культурні реалії, відмінності в військових традиціях або національних підходах до ведення бойових дій, що сприяє розвитку гнучкості та здатності адаптуватися до нових умов і ситуацій.
Формування професійної готовності до міжнародного співробітництва	Оскільки Збройні сили України активно співпрацюють із арміями інших країн, зокрема в рамках миротворчих місій, інтерактивні технології дають можливість курсантам практично навчатися координації з іноземними підрозділами, враховуючи культурні відмінності та специфіку взаємодії, що підвищує не лише культурологічну компетентність, а й здатність до професійної співпраці в міжнародному середовищі.

Мотивація та залучення курсантів до навчального процесу	Використання інтерактивних технологій стимулює інтерес до навчання, покращує мотивацію курсантів, роблячи процес формування культурологічної компетентності більш захопливим і продуктивним. Залучення курсантів до активного процесу навчання через інноваційні технології також сприяє розвитку їх творчих здібностей, що є важливим для прийняття рішень у складних, багатокультурних ситуаціях.
---	---

Використання інтерактивних технологій є ефективним засобом для формування культурологічної компетентності курсантів військових ЗВО, оскільки дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичними навичками взаємодії в міжкультурному середовищі, що є необхідним для успішної військової служби в умовах сучасних міжнародних викликів (Зорій, 2005).

Військова служба є специфічним видом професійної діяльності, що охоплює навчання, бойове чергування, обслуговування техніки та безпосередньо бойові дії. Аналіз літератури показав, що важливим напрямком є вивчення світового досвіду професійної підготовки офіцерів, зокрема в США, Великобританії та інших країнах. У дослідженнях наголошено на безперервності військової підготовки, моніторингу ефективності та перспективах спеціалізації. В Україні активно розвивається система культурологічної підготовки офіцерів і методика військового навчання. Професійна підготовка офіцерів передбачає інтеграцію освітнього та науково-дослідницького компонентів, що забезпечує формування компетентностей (Візнюк, 2019; Зорій, 2018).

Вчені (М. Ваєр, А. Хельмке та ін.) досліджують організаційно-педагогічні умови формування готовності офіцерів запасу до служби, методи індивідуалізації навчання, значення професійних якостей у навчально-виховному процесі, удосконалення педагогічного управління навчанням. В. Єршова визначає, що сучасна підготовка офіцерів ЗВО не відповідає вимогам професійної діяльності через недостатність практичної спрямованості та застарілі методи навчання. Вивчення розвитку науково-дослідницької компетентності майбутніх офіцерів показує важливість інтеграції компетентностей для ефективної військової діяльності (Зеленська, 2013; Зорій, 2018).

Таким чином, культурологічна компетентність у сучасних розвідках, за І. Бецем, є інтегративною характеристикою фахівця, що визначає його готовність вирішувати завдання за допомогою методів наукового пізнання та діагностичного підходу в плануванні та прийнятті рішень. Д. Завгородній у своєму дослідженні підкреслює,

що інтерактивна діяльність покращує інтелектуальний рівень та формує навички мислення і спілкування майбутніх офіцерів ВМС. Він пропонує удосконалення професійної підготовки, використання методів (пошуковий, кейс-метод, тренінги) та форм навчання, визначаючи дослідницькі завдання як основний засіб навчання.

Висновок. Розвиток культурологічної компетентності в майбутніх офіцерів є ключовим елементом їхньої професійної підготовки, що дозволяє ефективно вирішувати завдання військової діяльності через застосування методів наукового пізнання, інтерактивних технологій та аналітичного мислення. Аналіз досліджень показує важливість інтеграції дослідницької діяльності у навчальний процес, удосконалення методик навчання, а також адаптацію навчальних дисциплін, спрямованих на розвиток дослідницьких навичок. Для цього необхідно використовувати різноманітні методи, такі як пошукові завдання, кейс-методи та індивідуальні тренінги, що дозволяють майбутнім офіцерам набути не лише теоретичних знань, але й практичних умінь для ефективної професійної діяльності в умовах сучасної військової служби.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на адаптацію методик навчання до індивідуальних потреб курсантів, що дозволить максимізувати ефективність формування дослідницьких навичок через персоналізовані підходи та індивідуальні проєкти. Необхідно розробити нові критерії та інструменти для оцінки рівня науково-дослідницької компетентності офіцерів, що дозволять здійснювати системний моніторинг і корекцію навчального процесу. Вивчення досвіду міжнародних військових закладів щодо підготовки офіцерів до науково-дослідницької діяльності, особливо в умовах інтеграції в НАТО, стане важливим напрямом для адаптації та модернізації вітчизняної системи військової освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Візнюк, І. М. (2019). Впровадження ПККПТ в освітньо-інформативне середовище дистанційного навчання за програмою «Macromedia flash». *Технології розвитку інтелекту*, 3, 3-8 (Vizniuk, I. M. (2019). Implementation of PKKPT in the educational and informational environment of distance learning using the program "Macromedia flash". *Technologies for the development of intelligence*, 3, 3-8.).
- Зеленська, О. П. (2013). *Теоретичні та методичні засади культурологічної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України* (дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04). Чернівці (Zelenska, O. P. (2013). *Theoretical and methodological principles of cultural training of cadets of higher*

educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (diss. ... candidate of pedagogical sciences: special 13.00.04). Chernihiv.)

Зорій, Я. (2018). Військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів запасу у провідних країнах світу. *Освітній простір України*, 12, 91–98 (Zorii, Ya. (2018). Military-professional training of future reserve officers in leading countries of the world. *Educational space of Ukraine*, 12, 91–98).

Зорій, Я. Б. (2005). *Військово-патріотична підготовка майбутніх офіцерів запасу в умовах навчального процесу вищого навчального закладу* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Вінниця (Zorii, Ya. B. (2005). *Military-patriotic training of future reserve officers in the conditions of the educational process of a higher educational institution* (author's abstract of the dissertation ... candidate of pedagogical sciences: 13.00.04). Vinnytsia).

SUMMARY

Stozub Vasyl. Use of interactive technologies for the formation of cultural competence among cadets of military higher education institutions.

The article examines the importance of using interactive technologies for the formation of cultural competence among cadets of military higher education institutions (HEIs). In particular, attention is focused on the relevance of this process in the context of globalization and Ukraine's integration into international structures, in particular NATO, which involves active interaction of military personnel with representatives of different cultures and nations. The paper examines various interactive methods, including simulations, role-playing games, and online platforms, which contribute not only to the acquisition of knowledge about the cultural traditions and values of other peoples, but also to the development of intercultural communication skills. It is emphasized that interactive technologies help create realistic situations for the practical acquisition of cultural knowledge, which is an important aspect in the training of future officers capable of working effectively in international cooperation and multicultural environments. The main advantages of using interactive technologies are identified, including increasing cadets' motivation, developing critical thinking and creativity, and developing the ability to quickly adapt to different cultural contexts. The article considers the prerequisites for the development of cultural competence in cadets of military higher educational institutions in the context of international integration and reform of the Armed Forces of Ukraine. In particular, attention is focused on the importance of active learning, critical thinking and increasing the level of intercultural communication for effective professional activity. Aspects of cadets' adaptation to a changing environment and preparation for international cooperation are separately considered. Motivation and involvement of cadets in the educational process are key factors in the development of their professional readiness for multinational operations. It is noted that a systematic approach to training cadets in conditions of cultural diversity will contribute to increasing the effectiveness of their professional training and successful implementation in the international arena.

Key words: *cadets of military higher educational institutions, interactive technologies, cultural competence, theoretical foundations of training, training of specialists.*